

УДК 349.42

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЗДІЙСНЕННЯ РИБАЛЬСТВА

Л.О. СВЯТЧЕНКО, кандидат юридичних наук,
І.І. БАБИНЕЦЬ, студент магістратури 1 року навчання,
*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

У статті проведено аналіз системи функціонально-правових засад дозвільного регулювання рибальства в Україні.

Рибальство, правові засади, дозвільне регулювання, дозвіл, квоти, ліміти.

Відповідно до ч. 2 ст. 13 Конституції України кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону [1]. Утім, не суперечить законодавству встановлення тих чи інших функціонально-правових засад спеціального природокористування.

Сама система функціонально-правових засад спеціального природокористування є досить розгалуженою і включає в себе сукупність дозвільних, реєстраційних, контрольно-наглядових органів державної виконавчої влади. Не становить винятку й сфера правового регулювання рибальства в Україні. Тому **метою** даного дослідження є аналіз дозвільного регулювання цієї діяльності.

Законодавство передбачає отримання різних дозвільних документів залежно від виду рибальства. Видають документи дозвільного характеру різні органи. Так, відповідно до ст. 23 Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» [2] центральний орган виконавчої влади у галузі рибного господарства та його територіальні органи особам, що планують здійснювати промислове рибальство, видають такі *документи дозвільного характеру*: дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах); дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України; форма реєстрації уловів (реекспорту) антарктичного та патагонського іклячів; дозвіл на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікати на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення [3], в частині осетрових риб і виробленої з них продукції; підтвердження законності вилучення водних біоресурсів з середовища їх існування та переробки продуктів лову; інші документи дозвільного характеру, передбачені

міжнародними договорами України.

Статтею 24 вищезазначеного Закону передбачено особливості видачі дозвільних документів у галузі рибного господарства, видача дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України, форми реєстрації уловів (реекспорту) антарктичного та патагонського ікличів, дозволу на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікатів на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, в частині осетрових риб і виробленої з них продукції, підтвердження законності вилучення водних біоресурсів із середовища їх існування та переробки продуктів лову (у разі необхідності суб'єкту господарювання для здійснення зовнішньоторговельних операцій) здійснюється на безоплатній основі центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства.

Дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) або письмове повідомлення про відмову у видачі такого дозволу видається протягом тридцяти календарних днів після державної реєстрації наказу про розподіл лімітів.

Дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, крім видів водних біоресурсів, занесених до Червоної книги України, а саме Державним агентством рибного господарства України [4].

Строк дії дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) становить п'ять років.

Дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) анулюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, у разі: звернення суб'єкта господарювання із заявою про анулювання дозволу; ліквідації юридичної особи або припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, якій видано дозвіл; рішення суду про скасування дозволу; систематичних (три і більше) грубих порушень протягом попереднього року законодавства з охорони, використання та відтворення водних біоресурсів; встановлення факту надання в заяві та документах, що додаються до неї, недостовірної інформації.

Дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України або письмове повідомлення про відмову у видачі такого дозволу видається протягом тридцяти календарних днів з дня затвердження наказу центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, щодо розподілу прав на спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України. Дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України видається на кожне рибальське судно, строк

дії зазначеного дозволу не може перевищувати дванадцяти календарних місяців.

Дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України анулюється у разі: порушення рибальським судном правил та режимів промислу; порушення рибальським судном вимог законодавства з охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, міжнародних договорів України; занесення рибальського судна до переліку суден, задіяних у незаконному рибальстві; цілеспрямованого промислу водних біоресурсів, що підпадає під дію мораторію або заборони використання водних біоресурсів, який установлюється відповідними міжнародними договорами України та міжнародними компетентними органами; використання рибальським судном заборонених знарядь промислу; цілеспрямованого пошкодження суднової апаратури, що унеможлиблює здійснення дистанційного контролю за рибальським судном; фальсифікації або приховування розпізнавальних знаків, назви або порту реєстрації рибальського судна; закінчення строку дії судових документів.

Форма реєстрації уловів антарктичного та патагонського іклячів або письмове повідомлення про відмову в її видачі оформлюється протягом десяти календарних днів з дня отримання запиту від судновласника – юридичної або фізичної особи, судно якого здійснювало вилучення зазначених видів риб, чи від імпортера, який здійснює імпорт відповідної продукції в Україну.

Дозвіл на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікати на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, в частині осетрових риб і виробленої з них продукції або письмове повідомлення про відмову в їх видачі видаються протягом тридцяти календарних днів з дня отримання від суб'єкта господарювання запиту щодо здійснення відповідної зовнішньоторговельної операції. У разі необхідності підготовки висновку наукової установи щодо існування потенційної загрози виживанню виду внаслідок міжнародної торгівлі його зразками строк розгляду поданих документів продовжується на тридцять календарних днів. З метою зменшення негативного впливу на живі зразки вживаються заходи щодо скорочення строку розгляду документів, поданих заявником для видачі сертифіката, до трьох робочих днів з дня отримання документів для розгляду. Підтвердження законності вилучення водних біоресурсів із середовища їх існування та переробки продуктів лову (у разі необхідності суб'єкту господарювання для здійснення зовнішньоторговельних операцій) або письмове повідомлення про відмову у видачі підтвердження видається протягом десяти календарних днів з дня отримання запиту від судновласника, судно якого здійснювало вилучення водних біоресурсів із середовища їх існування, власника судна або суб'єкта господарювання, що здійснює переробку продуктів лову.

Строк дії форм реєстрації уловів антарктичного та патагонського іклячів і дозволу на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори,

сертифікатів на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, в частині осетрових риб і виробленої з них продукції, які є разовими, обмежується строком завершення зовнішньоторговельних операцій із конкретним вантажем зазначених видів риб.

Підтвердження законності вилучення водних біоресурсів із середовища їх існування та переробки продуктів лову обмежується строком завершення зовнішньоторговельних операцій з конкретним вантажем водних біоресурсів.

У процесі використання природних об'єктів насамперед задовольняються економічні, споживацькі інтереси суспільства. Разом із тим процес використання людиною природи обов'язково повинен враховувати екологічні вимоги охорони природи, здійснюватись економно, раціонально, не порушувати стану екологічної рівноваги. Відповідно, обов'язковою вимогою права природокористування є раціональний з екологічної точки зору характер природокористування [5, с. 69]. Саме з раціональністю рибальства як виду використання водних живих ресурсів пов'язано встановлення лімітів та квот у цій діяльності.

Відповідно до Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», ліміти [6] встановлюються на види (групи видів) водних біоресурсів, щодо яких здійснюється промисел на відповідних водних об'єктах, крім ізольованих об'єктів (із застосуванням споруд або технічних пристроїв, штучно створених водних об'єктів, що використовуються для цілей аквакультури) та об'єктів промислу, запаси яких формуються виключно шляхом штучного розведення водних біоресурсів.

Ліміти використання рибних запасів та інших об'єктів водного промислу, віднесених до природних ресурсів загальнодержавного значення, в розрізі річкових басейнів, морських районів промислу, основних типів і категорій водойм щорічно затверджуються Міністерством екології та природних ресурсів України за поданням Державного агентства рибного господарства України на підставі обґрунтувань науково-дослідних установ та організацій.

Відповідно до ч. 5 ст. 14 Господарського кодексу України у необхідних випадках держава застосовує квотування, встановлюючи граничний обсяг (квоти) виробництва чи обігу певних товарів і послуг. Порядок квотування виробництва та/або обігу (включаючи експорт та імпорт), а також розподілу квот встановлюється Кабінетом Міністрів України згідно із законом [7].

Відповідно до п. 2 Правил промислового рибальства в басейні Чорного моря, затверджених наказом Державного комітету рибного господарства України № 164 від 8 грудня 1998 р., квота спеціального використання водних живих ресурсів (квота) – це частка ліміту, яка виділяється користувачу.

Відповідно до Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» переважне право

на одержання квот добування (вилову) водних біоресурсів для здійснення спеціального використання мають суб'єкти рибного господарства – користувачі водних біоресурсів, які: традиційно (три і більше років) здійснюють спеціальне використання водних біоресурсів; використовували протягом попередніх трьох і більше років квоти не менш як на 75 відсотків; мають власну матеріально-технічну базу (плавзасоби, холодильні ємності, засоби добування, пристрої та механізми, що використовуються для переробки) для здійснення рибогосподарської діяльності; здійснюють рибницько-меліоративні заходи, що забезпечують поліпшення санітарного стану рибогосподарських водних об'єктів (їх частин).

Якщо поняття квоти вилову є характерним для промислового рибальства, то з любительським рибальством тісно пов'язано поняття норми вилову. Норми вилову риби встановлюють Правила любительського і спортивного рибальства. Хоча за своєю суттю квоти вилову та норми вилову є ідентичними поняттями, відмінною ознакою яких є лише обсяг виловленої рибної продукції.

Отже, проаналізувавши систему функціонально-правових засад дозвільного регулювання рибальства в Україні, доходимо висновку, що така система включає в себе не лише безпосередню видачу дозволів на здійснення промислового та любительського рибальства, а й визначає відповідні ліміти та квоти видобування водних біоресурсів.

Список літератури:

1. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 р. № 254/96–ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3677–VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – Ст. 120.
3. Про приєднання України до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення : Закон України від 14 травня 1999 р. № 662-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28. – Ст. 232.
4. Про Державне агентство рибного господарства України : Указ президента України від 16 квітня 2011 р. № 484/2011 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Кобецька Н.Р. Екологічне право України : навч. посіб. / Н.Р. Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Хрінком Інтер, 2008. – 352 с.
6. Про затвердження Положення про порядок встановлення лімітів використання природних ресурсів загальнодержавного значення : постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. // Збірка постанов Уряду України. – 1992. – № 9. – Ст. 217.
7. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст.144.

В статье проведен анализ системы функционально-правовых принципов разрешительного регулирования рыболовства в Украине.

Рыболовство, правовые основы, разрешительное регулирование, разрешение, квоты, лимиты.

In the article the analysis of system functional legal framework permitting the regulation of fishing in Ukraine.

Fishing, legal framework, licensing regulation, permit, quota limits.